

Радничке Новине

ОРГАН СРПСКЕ СОЦИЈАЛНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

УРЕДНИШТВО
И
АДМИНИСТРАЦИЈА
ПАЛАЗИ СЕ
У ШТАМПАРИЈИ
„ГУТЕНБЕРГ“

Број 5 пара

Излазе сваки дан

РЕАКЦИЈА КЛЕРИКАЛАЦА

Скопље, 6. јануара 1915.

За турске управе је у овим крајевима беснела реакција клерикалаца, која је, узимајући у своје руке и националне ствари, школу компромитовала и револуционарни покрет маса скандалозирала комитским акцијама и упропастила завојевачким тежњама Србије, Бугарске и Грчке и империјалистичким плановима Аустрије, Италије и Русије. Националне су ствари пронадале у рукама цркве која је не само реакционарни фактор, већ, по своме основном бићу, и анационална; социјални односи и њихово развијање у правцу револуционарном гушени су религијама, које, све без разлике, у место револуције препоручују трпљење и у место отпора — покорност; школа је венула и наопако васпитавала масе под управом мрачњака. А како се нико тако не може мрзети, као попови и цркве између себе, то је реакција клерикалаца толико заварила и међусобно омрзла овај један народ у овим крајевима, да ће се та омраза још дуго и дуго осећати и бити велика сметња његовом културном напредовању и развијању, у толико већа још, ако се аграрни проблем не реши *што пре*, ако се не реши *коренито* и ако се тим решењем не ослободе *продуктивне снаге* и не да им се *пун замах за најинтензивнији развитак*.

По великој несрећи за овај свет, реакцију клерикалаца није ни у колико смањено српски режим; он је, шта више, учвршћује.

У првом реду, клерикалцима је задржана економска моћ: огромна имања, што су их, за феудалну добу, приграбиле цркве, цамије, манастири и текије, и даље су остала у притежању *мртве руке*. Располажући огромним имањима, клерикалци располажу једном материјалном силом како за економско притискавање сиромашног становништва, тако и за развијање своје специјалне пагубне клерикалне моћи.

А то је, већ, сува штета — материјална и духовна.

Друга је штета: што ће проћи многе године а та се огромна имања неће привредно искористити и што ће она увек бити фактор застојности, као што то добро показују, и дан дан, манастирска имања у старим границама.

Најзад, цркве и црквене установе (без разлике којој вери припадају) данас немају права на својину тих имања: она су постала у доба кад су племство и црква, у једном савезу противу народа, представљали *феудалне господаре* над народним масама, кад су племићи и свештеници делили међу собом земљу и становништво на њој, и кад су себери и отроци били подједнако кулчари и племићу и цркви — према томе који су се на чијем феуду за-текли.

Век је феудализма прохујао. Ред је да нестане и последњих трагова тога друштвенога режима. У првом реду, *безусловно је потребно да нестане феудалне својине*. Црквама и цамијама, манастирима и текијама треба одузети сва имања што су их у феудалном добу, у заједници с племством и делећи власт с њиме, добили и *разделити их у слободну својину хришћанској и мухамеданској сиротињи*.*)

НА БРЗУ РУКУ

Шта то значи?

Синодни Прес-биро није нам донео ниједну министарску или владарску *честитицу*. Јулирошњи *такође*. Због *штога* у вароши *влада ошито клонуло* и *шуга*.

То други *јуш* не *треба да се деси*. Ако нема *истинских честитака*, онда нека се сваки дан *измишљају*. Господа из Прес-бироа и онако немају друга *посла*. Нека се на *тај начин вежбају* и *сиремају за високе државне положаје* у Србији. Јер *једино што се тражи од министара, председника Скупштине и председника оштин* у овој земљи, *што ја да умеју писати језгровите и дирљиве честитице*.

*) Начули смо за план садањег министра просвете: да се та имања учине *државном својином*, да би с њих *држава* прибављала приходе а из *државне касе* се издржавале богомоље и религиозне установе.

Такво решење је из основа погрешно. Нека богомоље, религиозне установе, попове, оце, калуђере, дервише, жупнике и фратре издржавају они који осећају потребу да ту црпу напаст имају и да се крсте или клањају. *Државни задатак* *то не сме бити*.

А имања, што су их ове религиозне установе добиле у *феудалном добу* и на *феудални начин*, треба да припадну оном јадном хришћанском и мухамеданском свету, на чији су рачун та имања *задобијана* и која треба да се у првом реду економски ослободе од робовања *крштеној* и *некрштеној* поповштини.

Генадијев у Риму Дочекују га повољно

Угледни галијански лист *Пооло Романо* пише ово поводом Генадијевљевог доласка у Рим:

Г. Генадијев, који има у Риму много пријатеља откада је основан Интернационални Институт, Македонац је по пореклу и спада у оне бугарске државнике који имају највише *подобности да раде да се са мајком Бугарском уједине они делови Македоније, који припадају Србији*.

Ми се уздржавамо да покрећемо деликатна питања која су га по свој прилици довели у Рим, али тврдимо да се његов долазак у нашу средину *комментарне повољно* у Риму у политичким круговима, *у којима постоји ситара симпатија за Бугарску*.

Како живе породице ратника Из нишког сиротињског пакла

Ко није гледао или читао Игве Јаднице треба да оде до нишке основне школе па ће видети многобројне породице садањих Тенардија.

Гладан, го, у дрочицама, неочењљан и неопран, болестан, изумири тамо читав један несрећан и заборављен народ. То су породице *наших војника*, које су избегле из подринског и ваљевског округа. Цео ће тај свет *буквално изумрети*, јер *без ичије помоћи* сваки дан умире. Свањује јутро и затиче *неколико умрлих* и *неколико оних који умиру*. Пада ноћ и прима *неколико мртвих* и *неколико који умиру*; и тако непрекидно...

7. ов. мца. умрли су жена и син, једновремено, нашем другу Ради Нишићу, опанчарском раднику из Шапца. Цео тај дан лежао је он болестан у хладној соби између та два леша! Тражили су од општине средства за сарану. Господин председник им са чуђењем изјавио: *па шта ви очекујте више него кад вам дајемо бес-плаћно рубле. Сем земље друго вам није ни потребно; зар још нешто изволеваште?*

Разуме се да и после овога тамо у томе паклу неће бити ништа боље, јер су сви позвани апсолутно равнодушни на све то...

Ново израњско царство?

Једна комбинација енглескога капитализма

Са гледишта географскога, Палестина је за Египат оно што је Албанија за Италију а Белгија и Холандија за Енглеску.

Данашњи догађаји показали су да Египту може, данас или сутра, припретити опасност са те стране. Према томе, за империјалистичку Енглеску неопходно је потребно да Палестина буде конституисана као неутрална држава или да буде њена.

Али, ако би Енглеска заузела и Палестину, онда би то било опасно за Сирију. Због тога неки мирољубивији енглески империјалисти истичу идеју да Палестина буде неутрална.

Тако на пример, енглески журнал *The Globe* предлаже да се обнови израњско царство!

На тај начин остварило би се *пророчанство Мојсија* и осталих пророка који проповедаху да ће се поново родити *јеврејско царство* које ће припремити пут *Сину Божијем*.

Кад капитализму то затреба, он онда постаје чак и *побожан*...

НЕСНОСНА СКУПОЋА Како је у Аранђеловцу

До пре неки дан у Аранђеловцу је била толика скупоћа да човек мора престо да се зграње. Тако на пример:

1 кило шећера	2-40
1 „ леба	1-60
1 литар гаса	1-60
1 „ зејтина	4—
1 кило соли	1-20
1 „ брашна	1-20
1 „ црни лука	1-20
1 „ масти	2—
1 „ сланине	2-40
1 „ пиринач	1-60
1 „ кафе	8—
1 „ кајмака	4—
1 „ сира	1-80

Видећи да су цене са свим неиздржљиве, начелник војне станице г. Милутин Филиповић, издао је наредбу и одредио цене свему. Од тога дана трговци су попустили у неким артиклима, али сви се не управљају по такси која им је дата.

Овде већ има месец дана како гаса нема нико од како им је одређена такса, већ цела варош гори свеће. Леба исто не може путник добити па ма колико платио.

Јер начелник пошто је одредио таксу лебу казнио је 5—6 пекара, а они се онда картелишу и од тада више ни један не вади лебац. Међутим г. начелник је казнио све сиромашне пекаре, а ниједног великог зеленаша и капиталисту трговца. Једног ојдашњег трговца један војник тужно за *криво измерену робу*, па ипак ниједан од њих *није био кажњен*.

Капиталисти су увек неприкосновени.

Независност Украјине

Шта би значила за Балкан

Украјинци, у Русији, траже већ одавна да буду независни и да живе својим самосталним националним и државним животом. Тај њихов захтев, ових дана када се свима народима обећава слобода, јачи је и оправданији но икад.

Коментаристуни тежњу Украјинаца за једном самосталном државом, бугарски лист *Дневник* примећује сасвим правилно ово.

Стварање једне украјинске државе удаљило би Русију од Црнога Мора и створило би један бедем за балканске државе у одбрани од најезде руске. Тиме би, исто тако, престала и потреба Русије да стално интригује међу балканским државама. Према томе, стварање украјинске државе јесте једна историјска нужност за све.

ПОД РАТНОМ КОСОМ

Димитрије Илић
месар. радник из Ужица

Погинуо је као редов I чете 3 батаљона XI пука шумадијске дивизије, и оставио за собом старог оца, мајку и сестре да га жале као раниоца — а месарски радници као свог вредног и доброг друга.

Слава другу Димитрију Илићу!

Купите добровољне прилоге за Радничке Новине

Аустријска свирепства у Србији

ЧЛАНАК ДОКТОРА РАЈСА

У „Газети де Лозан“, у броју од 24 новембра ове године, публиковао је познати професор тамошњег Универзитета, г. А. Рајс, о горњој теми ово писмо, датирано у Ваљево 6 новембра 1914 год. Данас се враћам са једног излета у крајеве, које су пре нека два месеца посетиле аустро-угарске трупе. У пратњи окружног начелника Лазића и некадашњег српског конзула у Паризу Барловца, извршио сам тачну истрагу. Ми смо саслушали масу лица и дали да се отворе многи гробови. Осматрање места, то јест кућа, које су запаљене или опљачкане, често нам је давало само потврду за оно што су раније сведоци били исказивали.

Што сам сада видео и чуо у многоме превазилази оно што сам могао представљати себи у својој уобразиљи. Неправо би било генерализовати и тврдити да за то носи кривицу сва аустро-угарска војска. Оно што ћу рећи тиче се трупа које су биле упале у шабачки округ.

Убијено у подринском округу 3000 до 4000 грађана!

Пре свега мало статистике: по селима и варошима, које сам обишао, Аустријанци су побили 1148 грађанских лица. Њихови су лешеви пронађени и прегледани. Сем тога нестало је 2280 грађанских лица. Кад се зна начин, како „ради“ војска која упадне на непријатељско земљиште, онда се може претпоставити, да је бар половина тих талаца побијена, чиме би се број убијених подигао од прилике на 2400.

Уз то ваља имати на уму, да се један део шабачког округа (највећи део рађевског среза и делови јадранског и азбуковачког среза) још налази у аустро-угарским рукама и да, према томе, ми још не можемо утврдити број погинулих. Нагласити ми је још, да ја нисам био у свима општинама и да их има још много, где су вршена насиља. А то нам свакако даје права да изведемо закључак, да се број побијених приватних лица може рачунати на 3000 до 4000.

Убијено око 250 жена!

Доба старости жртава варира између два месеца и двадесет и две године. Већина их је била између 18 и 65 година. Међутим, међу њима има много дечака од 10 до 18 година, а ни деца у најнежнијој старости нису штеђена. Ја сам их нашао неколико у заједничким гробовима, који нису били старији од две до три године. Број масакрираних жена релативно је велики. Међу 1148 лица, за које је утврђено да су насилно убијена, било је од прилике 250 жена.

„Комите“ од 10 и од 70 година!

На који су начин побијена та грађанска лица? Многа од њих одведена су прво као таоци и при доласку у прво село побијена. Појмљиво ће вам бити, да војска није могла вући уза се толико много грађанских лица. Чим би стигла у друго које село, где би узела нове таоце, ваљало јој је ослободити се од ранијих. Свакако би најпростије средство било пуштати их у слободу, али је требало вршити „инструкције“ војних команданата, о којима сам вам јавио у једном мом ранијем писму и по којим инструкцијама ваља свако грађанско лице које би се затекло изван села и т. д., па ма оно било и без оружја, сматрати као комиту. Да би се дакле бранили од тих опасних „комита“ у старости од 10 или 75 до 80 година, као и од „женских комита“ од 60 година, нашло се да је најпростије стрелати их или вешати. Иако је напомињати, да су ти несрећници, као што се мојом истрагом утврдило, били мирни сељаци и сељанке, који нису носили уза се никаква оружја.

Сем тих као талаца побијена су многа грађанска лица у својим домовима. Да бих вам показао методе које су употребљаване, изнећу вам неке случајеве који су утврђени истрагом.

Убијање ради шенлука!

Кад су се Аустријанци приближавали, искупили су се били суседи Драгомира Маринковића из Липолиста у његовој кући, јер је она била много пространја и јача но остале. Они су се склонили онде, како су могли, али су аустријски војници, пролазећи кроз село избацили велики број пушчаних метака кроз прозоре и убили Тодора Маринковића, 60 год. старог, Марка и Ружицу Маринковић, од 19 и 20 година, Милутина Стевковића од 18, и Загорку Кастејковић од 40 година. Рањена су и друга петорица у добу од 18, 60, 10, 6 и 40 година. Међу тим жртвама три су биле женскога рода.

Ја сам пратио трагове пројектила и констатовао да су они махом били избачени споља кроз затворене прозоре. Искључено је, дакле, да се могло пуцати из унутрашњости куће.

Убијали децу и бабе од 70 година!

Аустријски су војници посетили били четрдесетогодишњу Марту Стојковић из Липолиста, и однели све што су у кући нашли за јело. Тражили су од ње и више, а Марта није имала ништа више. Да би се заштитила од војника који су јој били почели претити, хтела је да побегне са својом децом суседима. На то су војници припуцали, убили јој 12 годишњег сина Веселина и тешко ранили и њу саму у кук леве ноге. Леш Веселинов нађен је обешен над кашијом.

Из Бастава разбегло се било све живо кад се дознало да се приближују Аустријанци. Али две болешљиве старе жене из породице Солдатовића, којима је било 72 односно 78 година, не хтедох да напуштају своје куће, мислећи, да ни најсвирепји људи неће чинити никаква зла старим болесним женама. Кад су се по одласку Аустријанаца сељаци били вратили својим кућама, они су нашли, тако они тврде, обе јадне жене са безбројним ранама од бајонета, са одсеченим носевима, ушима и дојкама.

Палили живе људе!

И ватром су мучене жртве „Казнене Експедиције“. У Прњавору је дошло било до борбе између једног одељења српске коњице и аустријских трупа. Тешко је рањен и један српски коњаник, а један мештанин пустио га је сажаливо у свој дом и положио у своју постељу. По одласку аустријских трупа нађен је патос испод кревета рањеникова сагорен, а тело јадниково потпуно испечено. Ја сам лично констатовао, да је под испод кревета био сагорео у простору од 2 на 1 м. Леш је укопан пред кућом.

Надати се да ће и ово мало набрајање типичних случајева бити довољно, да читаоци створе себи своје мишљење. Па ипак морам навести још један случај убијања у масама, који никако не стоји усамљен.

Једна грозна сцена

У Лешницу је доведена једна група талаца у добу од 8 до 82 год., свега их је било 109. У непосредној близини железничке станице тога места ископали су били војници једну јаму, дугу 20, широку 3, а дубоку 2 метра. Пред њим гробом постављена је ша група од 109 лица, чији су лактови повезани један за други конојцима, а око свих обавијена једна жица. Затим је на превоју железничке пруге постројен један одред пешака, који је испалио илошун на сељаке. Сва ша група стројовијала се у јаму, коју су војници по том заштитили земљом и не осведочивши се, да ли су сви били мртви. Извесно је да велики број њих жртвава није био смртно погођен, чак да по неки нису ни били погођени, и да су их они други повукли за собом у јаму.

За време те операције доведена је друга једна група од 40 талаца. Сви су морали присуствовати убијању њихових суграђана и док су ове убијали њих су приморали да вичу: Живела Аустроугар-

ска! Живео Цар Франца Јосифа! Ја сам наредио те је тај гроб отворен.

Читајући ово, човеку мора коса да се накомстрешу од ужаса. Само, да би страшна слика рата била потпуна и сасвим истинита, требало би изнети и све оно шта су наши комити радили по Босни и осталим аустријским областима где су упали.

ЏЕЛАТ ИЛИ ДЕКАР?

Из трстеничке резервне болнице

Верујем да ће многи, читајући ове редове, уздахнути и са дубоким осећањем жалости према онима који данас заслужују највише поштовања рећи: „Тако ти је и код нас, мој пријатељу!“ Верујем да ће начелник санитета, читајући ово, узвикнути: „То је лаж!... Ја сам слао изасланика у ту болницу и он ми је добре вести о њој донео!“ Убеђен сам, да ће управник наше болнице (на несрећу свију, који к њему на лечење долазе) прегледајући овај стубац, заједљиво се осмехнути и одмахујући главом, процедити кроз зубе: „Узалуд!... Узалуд!... Ништа ми не можете!“

Но оставимо начелника санитета, нека живи у свом уверењу, јер, лепо је наш народ казао: „Врана врани очи не вади!“ Он кад би знао кога за изасланика шаље, и на који начин он прегледа болнице, уверен сам да би другогачије мислио. Оставимо и нашег управника нека и даље клима главом, и нека се правда увек једним истим: „То је из партизанских разлога!“ — јер он је човек који не може да осети стварно зло свога рада. Оставимо њих и залуд ћемо говорити, већ се ми разговарајмо сами о злу које нас сатира и у ово доба, кад смо најпотребнији свима онима који су нас увек искоришћавали.

У нашем месту има четири зграде које се зову болницама. И наше болнице, као и остале, имају свог управника. Као и у свима болницама тако и у нашој од управника зависи цео рад њихов. Знамо већ да ми, Срби, оскудевамо у свем санитарском материјалу, да оскудевамо и у броју лекара, али можда неки од нас није знао, да у највећој мери оскудевамо у поштењу и савесној служби њиховој.

Пре 15—20 дана умро је у овој болници један војник због излива крви из леве ноге. Скандал је кад се и од тога умире, али није никога било да крв задржи. Кад је војник умирао, управник је наишао и једна болничарка истрчала му је у сусрет, преклињући га да пожури. Доктор, смејући се равнодушно, рекао јој је: „Полако, сестрице — немој да се једиш!... Шта је с тим ако умире?“... И ушао је полако у своју канцеларију, скинуо капут, наместио се и тек тада: ни мало не журећи се, пошао је у превијалиште — али доцкан је било: сироти војник већ је био умро.

Неки дан пре тога један војник из оближњег села Медвеђа, дошао је са комисијском прегледа са позлеђеном од назеба раном. Рањен је био у латат. Отац, већ ороноу од старости довео га је у ову болницу и умолио управника да му прими сина, но овај га је одбио. „Преклињао сам га као бога, причао ми је стари, да ми дете бар прегледа и да рецепт, па ћу га сам код куће о свом трошку лечити.“ Доктор онда скочи на мене, опсова ме грозном псовком, и гурну ме у правцу врата тако, да сам се стропоштао на патос. Тада мој син, превијајући се од болова, устаде и стаде између мене и доктора, и ја ослањајући се на њега устадох. Затим, кратким и озбиљним захтевом, затражи од доктора да га прегледа и овај — не знам зашто — прегледа га и даде ми рецепт, и ја га сад лечим код куће о свом трошку, а знаш каква нам је јесен била!...

Доста је ово, мислим, да би га појмили као војника. Да бих допунио опис овог типа, што се вуче нашим улицама, рећићу вам о њему као грађанину-лекару.

Пре месец и по дана долазила је њему једна жена из обл. села са дететом женским, болесним од дифтерије. Он јој је тражио 12 дин. да дете шприца. Сирота мајка плакала је и говорила да нема пара, да јој је муж у рату; да то дете једно има и преклињала је, али узалуд је било. Он ју је отерао и девојчица

је умрла. Исти такав случај десио се пре месец дана, само сада је шприцао за 6 дин. после велике молбе оvd. апотекара. У колико сам ја могао да се обавестим, тај серум који он употребљује није његова, већ болничка својина, па ипак њему то не смета да уцењује све па и сироте жене чији мужеви и синови скапавају и труле по рововима.

Ето вам, људи, како се поштујете ви и онда кад своју крв проливате ради ове земље у којој ћете живети заједно са овим типовима!... Ето, како се цене ваше заслуге за постојање ове државе, у којој ће мали број уживати, док ћете ви, већина, и даље радити за њих!...

Ми.

ФЕЛТОН

Доста! Доста!

Кад бејаш у граду, где се вечито пева о слави народа, где се славе јунаци, и ја сам млат, занесен звуцима власникове лире, сневао о борби, певао јој и тражио слободу, кад се крв пролева по доловима и кланцима ове лепе земље.

Али разбише се снови детињства мога и видех јаву крваву и страшну, и чух место бојне песме, о којој сањах, јаук рањеника, гладну и голу децу и жене, како вриште и хлеба траже; а место славе видех невине жртве, пале жељне живота... И крв се још лије, јер тако хоће власници; а моје очи, пуне суза, лутају по лицима смрзнутих, болесних и гладних војника, не били им прочитао жеље, мисли? Свуда, свуда беше иста мисао, иста жеља: Доста! Доста проливања крви!

8-1-1915 г.

Д. Јовановић

ПОСЛЕДЊЕ ВЕСТИ

(ТЕЛЕГРАМИ ПРЕС-БИРОА)

СИНОЊНИ ТЕЛЕГРАМИ

На француском бојишту

Лондон, 7 јануара. — Званичан француски коминике: У области Њепора водила се веома жива артилеријска борба. Непријатељ узалуд покушава да пробије наш фронт на ушћу Изера; успели смо да разоримо један део непријатељевих споредних утврђења. У Бланиу, код Араса, било је веома жестоко бомбардовање, али пешачких напада није било. У Аргони, у шуми Грири, непријатељ је жестоко напао један наш ров; наше трупе, које су се за тренутак повукле пред сударом, повратиле су своје позиције. Северозападно од Понт-а-Мусона, у шуми Ле Претр, утврдили смо се у немачким рововима, које смо пречкуе освојили.

Немачки авијатичари бацају бомбе на енглеске вароши

Лондон, 7. децембра. — Синоћ око 8 сати су непријатељски авијатичари бацили бомбе на неколико вароши енглеске источне обале (између Yarmouth- и King's Lynn-а). Погинуло је 5 лица а рањено их је више. Две бомбе су пале у близини Sandringham-а, краљевог имања, али нису причиниле никакве штете.

ЈУТРОШЊИ ТЕЛЕГРАМИ

Јутрос Прес-биро није дао никаквих телеграма.

ОГЛАСИ

Молим свакога ко би могао да ме извести за Андру Тодоровића — „Андраша“ типографа из Београда, редова 7 пука II позива 4 чете 3 бат. на адресу: Софија Јовановић радница Монопола Дувана. Ниш. На шта сам унапред благодарна.

Молим моје другове и пријатеље који би ми шта знао шта је са мојим сином војником Војиславом Симићем редов 3 чете, I батальона 7 пеш. пука, I позива при телефону. Нека се јави мени. Владимир Симић, служитељ Мин. Финансије а сада на служби у окр. Благијни — Скопље.